

Inzichten en verhalen over samenwerking en een soepele overgang tussen po en vo

Broedplaats po-vo

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Context: de overgang van po naar vo	6
2.1 Allocatiefunctie	7
2.2 Differentiatie: niet elke leerling is hetzelfde	8
2.3 Niveaubepaling op basis van cognitieve resultaten	10
2.4 Voorbereiden en begeleiding overgang po-vo	11
2.5 Waar belemmeringen zijn, zijn ook kansen	11
3. Verhalen uit de praktijk	15
3.1 Spinoza20first: 'Schoolleiders, geef ruimte aan waar leraren energie van krijgen'	16
3.2 Geert Groote School: 'Tijd en vertrouwen nodig voor goede samenwerking tussen po en vo'	20
3.3 Zevende Montessorischool: 'Betere samenwerking po en vo begint met meer ontmoetingen'	25
3.4 De Toekomst: 'Minder meten en toetsen, meer kijken en luisteren naar leerlingen'	30
3.5 DENISE: 'Po- en vo-leraren kunnen veel van elkaar leren'	34
3.6 Laterna Magica: 'Elkaar inspireren is niet genoeg'	37
Colofon	41
Over Kennisland	42

1.

Inleiding

Ons huidige onderwijsstelsel kent een harde knip tussen het primair en voortgezet onderwijs. De kloof die hierdoor is ontstaan levert een scala aan uitdagingen op, vaak ten nadele van leerlingen. Er zit veel potentie in het sectoroverstijgend uitwisselen van kennis en het samen werken aan oplossingen om de kloof tussen primair en voortgezet onderwijs te verkleinen. Als die potentie wordt benut, profiteren leerlingen én leraren daarvan.

We hopen dat deze publicatie bijdraagt aan een betere samenwerking tussen po en vo zodat de overgang ertussen soepeler kan verlopen.

Leraren willen onderwijs kunnen ontwikkelen en vormgeven op een manier die voor hen logisch en betekenisvol is.

Een veelgehoorde frustratie van leraren is dat ze tegen beperkingen van het systeem aanlopen, terwijl ze graag de ruimte en ondersteuning krijgen om zelf aan oplossingen voor dit soort vraagstukken te werken. Ze willen onderwijs kunnen ontwikkelen en vormgeven op een manier die voor hen logisch en betekenisvol is. Het heft in handen nemen met betrekking tot dit soort prangende thema's draagt bij aan krachtig leraarschap en beroepstrots.

Lesgeven in een superdiverse¹ stad als Amsterdam vraagt specifieke vaardigheden van leraren. Daarom heeft de gemeente Amsterdam in de afgelopen jaren diverse initiatieven ontplooid om de leraar vanuit de praktijk van het onderwijs te ondersteunen. Een van de laagdrempelige oplossingen is om ervoor te zorgen dat leraren het niet alleen hoeven uit te zoeken, maar elkaar verder helpen. Het onderwijs en leraarschap als collectieve opdracht zien, in plaats van een eenzame strijd, kan veel energie opleveren. Toch blijft het organiseren van die kennisdeling en samenwerking tussen leraren van verschillende scholen, schoolbesturen en sectoren een lastige uitdaging (dit blijkt onder andere uit de [evaluatie van de Amsterdamse Leraren- en Scholensbeurs](#)). En juist door samenwerking en kennisdeling kunnen bestaande problemen worden opgelost en nieuwe kansen worden verkend.

1 Superdivers

De term 'superdiversiteit' komt van Iliass El Hadioui en staat voor een etnisch-culturele en sociaaleconomisch heterogene samenstelling van inwoners, bestaande uit een 'waaier' van minderheden, oftewel: geen enkele bevolkingsgroep is in de meerderheid. Lees [hier](#) meer over dit thema in een interview met Iliass.

Wij geloven dat het vernieuwen en verbeteren van het onderwijs begint bij leraren en schoolleiders en dat zij het verschil kunnen maken.

Wij geloven dat het vernieuwen en verbeteren van het onderwijs begint bij leraren en schoolleiders en dat zij het verschil kunnen maken. Daarom heeft de gemeente Amsterdam aan Kennisland gevraagd om een aanpak te ontwikkelen die zich richt op het aanjagen en ondersteunen van een gezamenlijk leer- en ontwikkelproces van leraren en schoolleiders in het po en vo. In een zogenoemde Broedplaats streven we naar motivatie, persoonlijke ontwikkeling, nieuwe vormen van samenwerken en ontwikkeling van het onderwijs zelf.

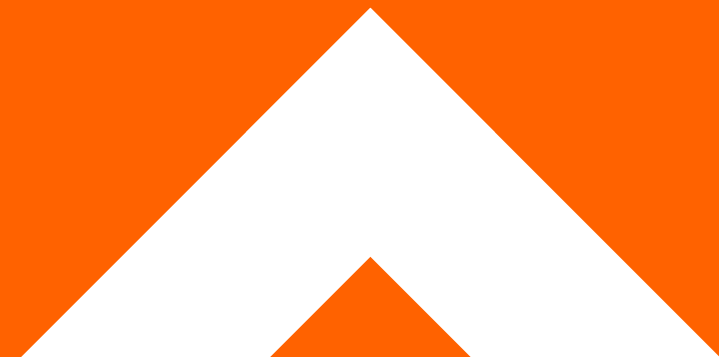
We delen de kennis die we door middel van deskresearch en interviews met initiatiefnemers van po-vo-samenwerkingen hebben opgehaald in deze publicatie.

Dit project heeft gaandeweg een andere wending gekregen door de coronacrisis. De publicatie geeft daarom eerste handreikingen, die hopelijk leiden tot inspiratie voor meer po-vo-initiatieven en voor een vervolgtraject dat we na de coronacrisis willen oppakken.

2.

Context: de overgang van po naar vo

In dit hoofdstuk bekijken we hoe de allocatiefunctie van het onderwijs zorgt voor een vroege selectie van leerlingen en ongelijke kansen, hoe de overgang naar het vo eruit-ziet en welke invloed het schooladvies van de leraar hierin heeft. Tot slot noemen we een aantal voorbeelden van initiatieven die kunnen bijdragen aan een betere overgang en daarmee tot meer kansengelijkheid.

Voor leerlingen die niet goed worden geselecteerd en geplaatst op het niveau en de school die bij hen past, blijven kansen liggen, terwijl de leerlingen bij wie dit wel goed gebeurt zich verder kunnen ontwikkelen.

Het Nederlandse onderwijsstelsel kent een vroege selectie: kinderen worden op elf- of twaalfjarige leeftijd geselecteerd en ingedeeld op niveau. Voor sommige leerlingen verloopt de overgang naar de middelbare school soepel; ze zijn eraan toe om de basisschool te verlaten en verder te gaan op een specifiek niveau. Dit geldt niet voor alle leerlingen. Zo kan het moment van selectie voor sommige leerlingen te vroeg komen, het schooladvies niet kloppen en/of de begeleiding naar en in het voortgezet onderwijs onvoldoende zijn. Gevolg kan zijn dat deze leerlingen niet dezelfde kansen krijgen als leerlingen voor wie de overgang wel soepel verloopt. Zij komen hierdoor niet op hun werkelijke niveau terecht, stromen af of stoppen helemaal. Hun talenten en capaciteiten komen hierdoor niet tot hun recht. Onderwijs is belangrijk voor het scheppen van gelijke kansen en emancipatie. In de praktijk blijken sommige factoren dit juist tegen te werken, zoals in het geval van te vroege selectie bij de overgang van po naar vo. Hoe komt dat?

2.1 Allocatiefunctie

Onderwijs heeft drie functies²; de kwalificatie-, de socialisatie- en de allocatiefunctie. Deze laatste functie houdt in dat onderwijs als doel heeft om leerlingen op een positie in de maatschappij te krijgen op basis van zijn of haar kwalificaties en verdiensten, ongeacht zijn of haar achtergrond. Dit betekent dat de ene leerling uiteindelijk naar het beroepsonderwijs gaat en automonteur wordt, terwijl een ander naar de universiteit gaat om bijvoorbeeld bioloog te worden.

Door deze allocatiefunctie worden leerlingen op verschillende momenten geselecteerd. De overgang van de basisschool naar de middelbare school is zo'n selectiemoment; leerlingen in groep acht worden op basis van hun getoetste niveau over verschillende middelbare scholen verdeeld. Niet alleen is dit een moment van selectie, ook wordt op dit moment zichtbaar wie hier kansen kan pakken en wie kansen misloopt: voor leerlingen die niet goed worden geselecteerd en geplaatst op het niveau en de school die bij hen past, blijven kansen liggen, terwijl de leerlingen bij wie dit wel goed gebeurt zich verder kunnen ontwikkelen.

2 Functies

[Hier](#) kun je meer lezen over de hoofdfuncties van het onderwijs.

Door padafhankelijkheid lopen zogenoemde 'laatbloeiers', leerlingen voor wie het selectiemoment te vroeg komt, kansen mis.

De [Onderwijsraad](#) wijst op een toenemende 'padafhankelijkheid': het niveau waar een leerling terechtkomt na de basisschool bepaalt in steeds grotere mate het eindniveau van de leerling. De mogelijkheden om te switchen van niveau zijn namelijk beperkter geworden. Er zijn minder brede brugklassen³, niveaus van dezelfde school zijn gescheiden en samenwerking tussen scholen of niveaus neemt af of ontbreekt in het geheel. Dit is onder andere te verklaren door het feit dat middelbare scholen deels worden beoordeeld door de Onderwijsinspectie op hun 'onderbouw- en 'bovenbouwrendement'. Kortweg betekent dit dat er wordt gekeken naar hoe leerlingen door de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs stromen⁴. Dit kan leiden tot risicomijdend gedrag bij scholen, waarbij leerlingen die tussen twee niveaus invallen, eerder onderschat worden dan het voordeel van de twijfel krijgen⁵.

Door deze padafhankelijkheid lopen bijvoorbeeld zogenoemde 'laatbloeiers', leerlingen voor wie het selectiemoment te vroeg komt, kansen mis. Bovendien komt er door de padafhankelijkheid meer druk te liggen op het schooladvies en de overgang naar het vo.

2.2 Differentiatie: niet elke leerling is hetzelfde

De middelbare school verschilt enorm van de basisschool. Niet alleen krijg je als leerling een nieuwe klas en nieuwe klasgenoten, en ben je ineens weer de jongste in plaats van de oudste op school, ook krijg je per uur een andere les in een ander lokaal. Je krijgt huiswerk en je hebt niet één leraar voor het hele jaar, maar per vak een andere. Met name voor leerlingen met speciale leerbehoeftes, uit lagere sociaal-economische milieus en in mindere mate uit etnische minderheidsgroepen is de overstap naar de middelbare school groot. Soms leidt dit tot dalende motivatie en zelfvertrouwen. Dit geldt voor jongens in sterkere mate dan voor meisjes, waardoor ze vaker onderpresteren, doubleren of afstromen naar een lager niveau⁶.

Daarnaast kunnen basisschoolleraars goed differentiëren tussen leerlingen, terwijl hier in het voortgezet onderwijs veel minder ruimte voor is. Leraren van het vo hebben vaak meer dan honderdvijftig leerlingen en zien deze bovendien hooguit twee of drie keer per week. Hierdoor is het moeilijker om in te spelen op individuele leerbehoeftes.

3 Brede brugklassen

Door brede brugklassen wordt het keuzemoment voor een schoolniveau uitgesteld. Leerlingen kunnen na deze brugklas met de duur van één, twee of drie jaar hun niveau kiezen. Dit zorgt voor meer kansen, voornamelijk voor leerlingen met laagopgeleide ouders. Scholen en ouders geven echter vaak de voorkeur aan categorale scholen (scholen met één niveau); leerlingen hebben minder kans af te stromen naar een lager niveau en leraren kunnen lesgeven aan een homogeenere groep leerlingen. [Hier](#) kun je meer lezen over de brede brugklassen en in de [figuur](#) op deze site zie je dat het aantal brede brugklassen over de periode van 2013-2019 is gedaald. In het eerste leerjaar is dat met 2% en in het tweede leerjaar met 5% gedaald, terwijl het aantal homogene brugklassen is toegenomen.

4 Stromingsleer

Dit wordt gedaan aan de hand van twee vragen: 1) zitten zij in het derde leerjaar op het niveau dat de basisschool heeft geadviseerd? 2) hoe lang hebben zij erover gedaan om daar te komen? Lees hier meer over in deze handige hand-out van de vo-raad ['Eerste hulp bij opbrengsten'](#).

5 Voordeel van de twijfel

Zie ook dit artikel van Verus ['Is de leerling het slachtoffer van sturen op schoolrendement?'](#)

6 Jongens versus meisjes

Dit blijkt uit de onderzoeken van [Driessen en van Langen](#), (2011) en [Tieben en Wolbers](#) (2010).

*Scholen waar per vak,
per leerbehoefte plannen
zijn uitgeschreven, blijken
succesvoller te zijn in het
inspelen op individuele
leerbehoefes.*

Bovendien vraagt dyscalculie⁷ bijvoorbeeld om een andere aanpak bij het vak Nederlands dan bij het vak wiskunde. Scholen waar per vak, per leerbehoefte plannen zijn uitgeschreven, blijken succesvoller te zijn in het inspelen op individuele leerbehoefes dan scholen die hier geen plannen voor hebben. De zorg die verloren gaat bij deze laatstgenoemde scholen gaat ten koste van de leerlingen die dit het hardst nodig hebben.

Bij de overgang van po naar vo zijn daarom een aantal dingen belangrijk:

- een juist schooladvies⁸, zodat leerlingen op het niveau komen dat bij hen past;
- een goede voorbereiding op de basisschool;
- een goede begeleiding op het voortgezet onderwijs.

Goede samenwerking tussen po en vo is daarom essentieel.

7 Dyscalculie

Kinderen met dyscalculie hebben problemen met het aanleren en automatiseren van reken- en telhandelingen.

8 Schooladvies

Bij een juist schooladvies is het van belang dat een leraar alle informatie die over een leerling beschikbaar is in acht neemt. Zowel informatie over de cognitieve, als over de niet-cognitieve kenmerken van een leerling moeten worden meegenomen, en dat in de context van zijn of haar thuissituatie. Presteert een kind goed of minder goed dankzij, of ondank zijn of haar situatie thuis, en wat zegt dat over zijn/haar capaciteiten? Een leraar dient ook bewust te zijn van zijn/haar eigen impliciete aannames over een leerling, want met name wanneer de cognitieve prestaties van een leerling niet eenduidig naar een bepaald niveau wijzen lijken deze aannames een rol te spelen. Overleg plegen met betrokkenen en collega's over een juist advies is daarom ook belangrijk. Daarnaast kan het uitspreken van hoge verwachtingen naar de leerling kansbevorderend zijn.

Ook voor leerlingen waarbij het advies en het eindtoetsresultaat nagenoeg overeenkomen liggen kansen, omdat er meestal niet verder gekeken wordt dan cognitieve resultaten.

2.3 Niveaubepaling op basis van cognitieve resultaten

Het niveau van een basisschoolleerling wordt bepaald door een eindtoets en door een schooladvies. Basisschoolleraars kennen hun leerlingen goed en vormen een weloverwogen advies. Toch blijkt dat het schooladvies niet voor alle leerlingen voordelig uitpakt. Met name wanneer de prestaties van een leerling niet eenduidig naar één onderwijsniveau wijzen, speelt de beoordeling van de leraar een grotere rol. Een leraar kijkt dan ook naar factoren zoals gedrag, motivatie en in hoeverre een leerling bereid en in staat is om huiswerk te maken. Ook blijken leraren de neiging te hebben om een leerling met hoogopgeleide ouders doorgaans een hoger advies te geven dan een leerling met dezelfde leerprestaties, maar met lager opgeleide ouders⁹. Ook krijgen jongens, leerlingen met een migratieachtergrond en leerlingen 'met een rugzakje' over het algemeen lagere adviezen dan meisjes en leerlingen uit een hoger sociaal-economisch milieu.

Maar ook voor leerlingen waarbij het advies en het eindtoetsresultaat nagenoeg overeenkomen liggen kansen, omdat er meestal niet verder gekeken wordt dan cognitieve resultaten. De Onderwijsinspectie constateerde dat het onderwijs voornamelijk gericht is op cognitieve doelen, die voor alle leerlingen hetzelfde zijn. Hierdoor staat het curriculum centraal, en bijvoorbeeld niet de ambitie van de leerling. Leerlingen met specifieke leerbehoeftes of leerlingen die meer uitdaging aankunnen, lopen hierdoor kansen mis.

De eindtoets dient als objectieve meting ter ondersteuning van het schooladvies van de leraar. Leraren moeten hun advies heroverwegen wanneer de toetsscore anders uitvalt dan verwacht. Of en hoe dit gebeurt, is afhankelijk van de school en de leraar. Zo [blijkt](#) dat leraren het schooladvies minder snel herzien bij jongens en leerlingen 'met gewicht'¹⁰. De [Onderwijsinspectie](#) wijst hierbij op de impliciete aannames van leraren over hun leerlingen die hierbij een rol spelen.

9 Opleidingsniveau ouders

Zie onderzoeken: Korthals, Roxanne (2015). [Tracking Students in Secondary Education. Consequences for Student Performance and Inequality](#). Dissertatie Universiteit Maastricht. Maastricht: ROA. En: Werfhorst, Herman G. van de; Elffers, Louise; Karsten, Sjoerd (2015). [Onderwijsstelsels Vergeleken](#).

10 Gewicht

De gewichtenregeling is een subsidieregeling in het Nederlandse basisonderwijs die zich richt op het voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden, die het gevolg zijn van factoren gelegen in de thuissituatie van kinderen. Hoe groter de veronderstelde achterstand, hoe zwaarder het gewicht. De indicatoren betreffen factoren in de thuissituatie die ervoor zorgen dat de leerling een vergroot risico loopt op een onderwijsachterstand (Mulder & Meijnen, 2013). Het gewicht van een leerling bepaalt de extra subsidie die een school voor de leerling krijgt. [Lees meer](#)

Met een steuntje in de rug krijgt ook de leerling voor wie de overgang minder soepel is de kans zich te ontwikkelen.

2.4 Voorbereiden en begeleiding overgang po-vo

Leerlingen, en met name leerlingen voor wie de overgang lastiger is, hebben baat bij een goede voorbereiding op hun overgang naar het vo en bij begeleiding tijdens de eerste maanden op de nieuwe school. Een leerling blijft zo eerder op zijn of haar niveau, stroomt minder snel af of valt minder snel uit. Met zo'n steuntje in de rug krijgt ook de leerling voor wie de overgang minder soepel is de kans zich te ontwikkelen. Hierbij gaat het met name om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeftes.

Naast informatieavonden, het uitnodigen van oud-leerlingen en de mogelijkheid tot (online) contact met de nieuwe school, helpen meeloopdagen op de nieuwe school en kennismaken met de toekomstige mentor, docenten en medeleerlingen van de nieuwe school deze leerlingen enorm. Ook kan er op de basisschool al kennisgemaakt worden met voor hen nieuwe gebruiken in het vo, zoals huiswerk, verschillende vakken en roosters.

2.5 Waar belemmeringen zijn, zijn ook kansen

Er zijn al veel onderzoeken en best practices beschikbaar rondom een soepele overgang. Maar hoe komt deze informatie aan bij leraren? Wat kan concreet worden gedaan om de leraren te helpen bij een goede overgang van po naar vo? Hierna maken we onderscheid tussen handvatten die zijn bedacht binnen het huidige systeem met een strikte scheiding tussen po en vo, en initiatieven die ook buiten dit systeem gekeken hebben.

Onderzoek

De [Onderwijsinspectie](#), de [PO-Raad](#), de [VO-Raad](#) en [AVS](#) (Algemene Vereniging Schoolleiders)¹¹ onderzochten successen en belemmeringen bij de overgang tussen po en vo. Daaruit bleek dat er kansen liggen bij leraren. Denk aan bewustzijn creëren over de eigen aannames die invloed hebben op het schooladvies van leerlingen, het beter betrekken van ouders en leerlingen tijdens het advies en betere analyses en evaluaties ná het geven van het schooladvies. Aan de andere kant kwamen ook kansen naar voren die schooloverstijgend zijn: betere samenwerking en communicatie tussen po en vo, betere informatieuitwisseling, een doorlopende leerlijn en kennis over wat er nu precies gebeurt op het vo en po, bijvoorbeeld qua methodiek en inhoud.

Best practices

Deels op basis van deze bevindingen is er al veel georganiseerd, zowel landelijk als regionaal. Zo heeft de Onderwijsinspectie een '[Interactieve simulatie Basisschooladvies](#)' ontwikkeld waarin leraren zich bewust kunnen worden van hun eigen aannames die doorwerken in de schooladviezen die ze geven. [Effectief Schakelen](#) is een project van de PO-Raad over hoe de informatieoverdracht tussen po en vo verbeterd kan worden. Ook is hieruit het initiatief voortgekomen om de [eindtoets uit te stellen](#) (2011), ter bevordering van een doorlopende leerlijn. Daarnaast kunnen scholen zich [aanmelden](#) bij de overheid voor subsidies om zelf activiteiten voor de zogenoemde 'doorstroomprogramma's' te organiseren.

[OP naar het VO!](#) en de [VO Gids](#) zijn websites met informatie en tips over de overgang voor leerlingen, ouders en leraren. Deze mogelijkheden en informatie zijn landelijk beschikbaar voor leraren, ouders en leerlingen om een betere overgang te faciliteren. Het is wel van belang dat zij de mogelijkheid en kennis hebben om bij deze informatie te komen. Zo zou dit actief door de school onder de aandacht moeten worden gebracht en indien nodig een computer met internet moeten worden aangeboden.

11 PO, VO, AVS

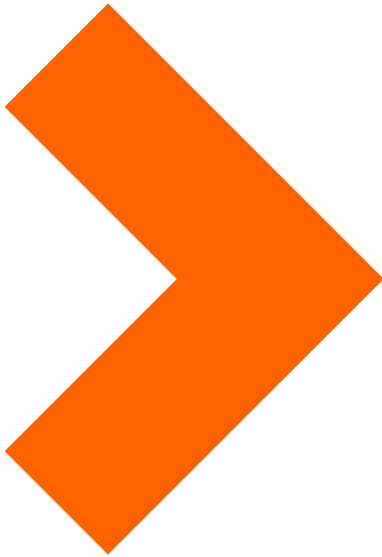
Zie ook van de PO-Raad, VO-raad en AVS [handreikingen](#) en [advies](#) voor scholen.

Concrete voorbeelden

De Onderwijsinspectie wees in hun [onderzoek](#) op financiële en wettelijke belemmeringen waar scholen tegenaan kunnen lopen wanneer ze initiatieven hebben om de overgang tussen po en vo soepeler te laten verlopen. Een voorbeeld van zo'n belemmering is dat de uren die basisschoolleerlingen gebruiken om mee te lopen op een middelbare school, niet gezien mogen worden als onderwijstijd. Ook draagt het postcodebeleid¹² in Amsterdam er niet altijd aan bij aan dat een leerling op de middelbare school komt die het best bij hem of haar past. Gelukkig zijn er ook voorbeelden van initiatieven die proberen de overgang van po naar vo te bevorderen, zoals de [Topklas](#) in Amsterdam, [Groep 9](#) in Laren, Haarlem en Amstelveen en [OVO Talentontwikkeling](#) in Groningen. Ook zijn er scholen waar [10-14- onderwijs](#) wordt gegeven. Hier behandelen leraren van het po en vo stof van de laatste jaren van het po én de eerste jaren van het vo voor leerlingen van tien tot veertien jaar. Op deze manier worden leerlingen klaargestoomd voor de middelbare school en het onderwijsniveau waar ze hierna terechtkomen. Voorbeelden van deze scholen zijn [De LeerOnderneming](#) in Ridderkerk en [Spring High](#) in Amsterdam.

12 Postcodebeleid

Het postcodebeleid betekent dat scholen kinderen uit een bepaald postcodegebied in de omgeving van de school voorrang geven. Zie ook dit [filmpje](#).

Spring High

Op [Spring High](#) zitten leerlingen vanaf tien jaar tot ongeveer de leeftijd van de derde klas van de middelbare school. Deze leerlingen leren vanuit zichzelf, voor zichzelf en vooral met en van elkaar. Leerlingen worden opgeleid tot wereldburgers en kijken zelf waar hun interesses en capaciteiten liggen en hoe ze zich willen ontwikkelen, en ook waarnaartoe. Dit wordt gedaan door te kijken naar wat een leerling kan en wil. Samen met de docent worden leerdoelkaarten opgesteld waarin staat welke stappen gezet moeten worden om het doel te bereiken. Deze kaarten vormen het startpunt vanuit waar een leerling verder leert. Er is veel aandacht voor de eigen verantwoordelijkheid van de leerling; je leert immers voor jezelf, en niet voor een ander. Zo kan een leerling die een vak interessant vindt, daar ook sneller in gaan. Op Spring High maken ze van de school een *oefensamenleving*, waarin leerlingen alle skills leren die ze later nodig hebben.

Het belang van de leerling moet voorop staan, en niet het systeem van allocatie en het bijbehorende rendement van scholen wat doorgaans leidend is.

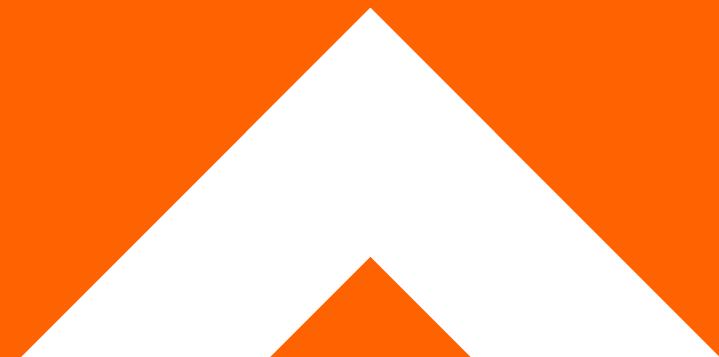
Tot slot

Nu we weten hoe bepalend de harde knip tussen po en vo kan zijn, en hoezeer dit ten nadele kan werken voor leerlingen die toch al een stapje extra moeten doen om mee te komen op school, weten we ook dat er een grote noodzaak is om de doorlopende leerlijn te bevorderen. Het belang van de leerling moet voorop staan, en niet het systeem van allocatie en het bijbehorende rendement van scholen wat doorgaans leidend is. Hoewel er al veel mooie initiatieven zijn om de harde knip te verzachten, zijn er nog veel plekken in het onderwijs waar dit beter kan. Alle leerlingen hebben recht op een soepele overgang van het po naar het vo, zodat ieders kansen worden benut.

3.

Verhalen uit de praktijk

Voor de Broedplaats po-vo maakten we zes portretten van onderwijsprofessionals. We spraken schoolleiders van zes scholen en vroegen ze het hemd van het lijf. Wat is de toegevoegde waarde van een goede samenwerking en warme overdracht tussen po en vo? Welke projecten hebben jullie al opgezet of wat proberen jullie uit? Waar dromen jullie van? En wat belemmert jullie om een fijne en zinvolle samenwerking tussen het po- en vo-onderwijs te organiseren? Lees in dit hoofdstuk de verhalen van Spinoza20first, de Geert Groote School, Zevende Montessorischool, de Toekomst, DENISE en Laterna Magica. Deze verhalen laten zien dat het beter kan. Hopelijk bieden ze inspiratie tot verandering, want *goed voorbeeld doet goed volgen*.

3.1 Spinoza20first: 'Schoolleiders, geef ruimte aan waar leraren energie van krijgen'

First up is Babs Sirach, locatiedirecteur van [Spinoza20first](#), een vo-school in Amsterdam.

'Doe! Begin gewoon!'

Bij Spinoza20first kreeg de samenwerking en uitwisseling tussen po en vo al snel een plek door gewoon ergens te beginnen. Ze hadden grote vragen: "Hoe organiseren we een doorlopende leerlijn? En hoe ontstaat er begrip voor elkaar tussen po en vo?" Maar ze begonnen in het klein. Bart van den Bosch, leraar op de Nicolaas Maesschool (basisschool van stichting OOadA) kwam ook op Spinoza20first werken en samen zetten ze [Jonge Onderzoekers](#) op: een programma waarin een groepje leerlingen van groep 8 meer wordt uitgedaagd doordat ze alvast onderwijs volgen op het Spinoza20first. Inmiddels doen er jaarlijks tien tot vijftien leerlingen mee uit heel Amsterdam.

'Denken vanuit kansen, niet vanuit problemen en achterstanden'

Volgens Babs leidt een nauwere samenwerking en meer uitwisseling tussen po en vo tot beter onderwijs. Leerlingen die extra uitdaging nodig hebben kunnen onderwijs volgen op het vo. Het po kan extra taal en rekenen aanbieden aan vo-leerlingen die daar behoefte aan hebben. Het zorgt ervoor dat leraren elkaars context begrijpen en meer weten over elkaars leerlingen:

"Weet een vo-leraar hoe de ontwikkeling ervoor staat in groep 7 en 8? En is een po-leraar zich bewust van wat er van een leerling wordt verwacht op het vo?"

Daardoor kunnen ze de overgangsperiode erop aanpassen en inspelen op behoeften van leerlingen. Daarbij is het volgens haar belangrijk om telkens op zoek te gaan naar waar de kansen liggen om het onderwijs nog beter te maken, of om aan de behoefte van bepaalde groepen te voldoen.

Babs Sirach, locatiedirecteur van
Spinoza20first, een vo-school in
Amsterdam

‘Als werkgever moet je ruimte geven aan datgene waar leraren energie van krijgen’

Babs zet haar energie en enthousiasme in om haar team in beweging te krijgen. Dat doet ze omdat ze denkt dat het beroep voor veel leraren aantrekkelijker wordt als ze werken vanuit hun passie:

“Werkdruk is voor een deel beleving en daar kun je invloed op uitoefenen. Mensen werken hier keihard, maar het gaat om het plezier.”

Voor haar team draagt de uitwisseling tussen po en vo daaraan bij. Leraren van Spinoza20first willen bijvoorbeeld graag op het po lesgeven, op zoek gaan naar samenwerkingen en zich inzetten voor een soepele overgang.

‘Jullie hebben raakvlakken! De groei van de kinderen gaat jullie aan het hart’

Op het Spinoza20first dromen ze van een meer structurele samenwerking tussen het po en vo. Daarom organiseerden ze begin dit jaar een bijeenkomst met de basisscholen van stichting OOadA rondom de vragen: *“Wat willen we met de samenwerking tussen po en vo? Waarom willen we dit? Wie moeten we nog meer betrekken? Hoe kunnen we elkaar zoveel mogelijk ontmoeten?”* Deze bijeenkomst was succesvol en vormde de aftrap voor een samenwerking tussen de stichting en Spinoza20first. Ze dromen samen van:

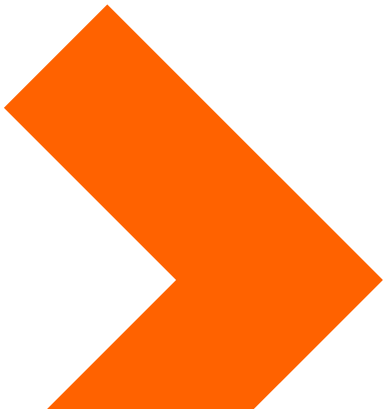
“Onderwijscafés waarin leraren van Spinoza20first en OOadA samekomen en waar ruimte is voor discussie, sprekers, kennisdeling, het opzetten van samenwerkingen, en daarop aansluitend een warme overdracht.”

Babs en haar team onderzoeken op dit moment welke thema's er spelen, zodat ze de Onderwijscafés op een nuttige manier kunnen inrichten.

'Uitwisseling met iedereen in Amsterdam is belangrijk, anders blijft het zo kleinschalig'

Spinoza20first streeft naar een betekenisvolle, warme overdracht met OOadA, maar ze dromen ook groter dan alleen de samenwerking met OOadA. Volgens Babs zijn er waarschijnlijk projecten en programma's (Babs noemt dit "Parels") die kunnen werken voor veel meer scholen en is uitwisseling met iedereen in Amsterdam belangrijk. Ze droomt van gezamenlijke scholingsmomenten, en een plek waar po- en vo-scholen ervaringen en kennis kunnen uitwisselen en samen leren. Volgens haar kan de gemeente Amsterdam een belangrijke rol spelen in het mogelijk maken van ontmoeting en kennisdeling rondom het thema po-vo. Op dit moment ervaart ze nog geen obstakels, maar een mogelijke belemmering voor samenwerken tussen po en vo is de financiële en organisatorische kant:

"We kunnen alles mogelijk maken, maar lukt dat ook in het rooster en qua organisatie? En wat betreft het lerarentekort geldt dat als po en vo meer samenwerken, leraren ontlast kunnen worden. Maar daarvoor moet een po-leraar bijvoorbeeld wel de school uit kunnen. Dat is lastig door het lerarentekort, maar tegelijkertijd zijn dit juist de kansen om op langere termijn het lerarentekort tegen te gaan."

3.2 Geert Groote School: 'Tijd en vertrouwen nodig voor goede samenwerking tussen po en vo'

Next up is Lieke Hobus, directeur op de [Geert Groote School](#) van 2011 tot januari 2020, een basisschool in Amsterdam.

'Waarom wist ik al die dingen niet toen ik nog les gaf in het vo?'

In 2011 werd Lieke voor het eerst directeur op een po-school, daarvoor werkte ze elf jaar als lerares in het vo. De kennis en ervaring die ze in het po opdeed had ze graag willen hebben als vo-leraar:

“Ik wist er wel van, maar besepte het niet écht omdat ik het [po-onderwijs] niet eerder van zo dichtbij had gezien. Was dat wel zo geweest, dan had mijn onderwijs in het vo er echt heel anders uitgezien: meer aangepast aan wat leerlingen vanuit het po gewend waren.”

Toen ze nog werkzaam was in het vo, probeerde Lieke een aantal keer een samenwerking met po-collega's tot stand te brengen. Helaas lukte dit niet door de waan van de dag: lessen voorbereiden en geven, vergaderen, oudergesprekken voeren en zorgbegeleiding bieden.

'De druk op schooladviezen en toetsing leidt af van de inhoud.'

Lieke zegt dat het voor vo-scholen erg belangrijk is dat leerlingen een kloppend schooladvies krijgen:

“Een vo-school heeft er belang bij dat een kind niet afstroomt naar een lager niveau én dat de leerling binnen het aantal jaren dat staat voor het schoolniveau, de school weer verlaat (bijvoorbeeld dat je maximaal zes jaar doet over het vwo).”

Dit legt een hoge druk op leraren van groep 8 om een zo goed mogelijk schooladvies te geven. Daarnaast hechten ouders veel waarde aan een zo hoog mogelijk schooladvies voor hun kind. Dit legt niet alleen veel druk op leraren en scholen, maar ook op de leerlingen zelf.

“Natuurlijk is het hebben van ambities en het uitspreken van hoge verwachtingen belangrijk, maar ik zou zo graag zien dat leraren zich weer kunnen bezighouden met de vraag: wat heeft een mens nodig in deze wereld?”

‘Het lijkt wel alsof de factor ‘tijd’ uit het onderwijs gehaald is.’

Leerlingen ervaren veel sociale druk bij de overgang van po naar vo: naar welke school gaan vriendjes en vriendinnetjes, heb ik de Cito-toets wel goed gemaakt, hoe werkt het op zo’n nieuwe school? Lieke:

“Als je naar onderzoeken kijkt, zie je met name uitval van jongens: door te vroeg te selecteren op cognitief niveau hebben velen van hen het in het begin heel moeilijk op de middelbare school. Laten we stoppen met die (te) hoge cognitieve verwachtingen en laten we kinderen gewoon meer tijd geven. [...] Een leerling mag niet meer versnellen of op adem komen, het moet allemaal volgens normen en regels. Ik zie dat veel in het onderwijs gebaseerd is op wantrouwen. Maar het heeft, net als opvoeden, vertrouwen nodig! Vertrouwen in de leerlingen én in de leraar.”

‘Het werk van po-leraren is net zo belangrijk als dat van vo-leraren.’

Een vorm waarin vertrouwen in leraren tot uiting zou kunnen komen, is volgens Lieke een gelijke salariëring voor het po en het vo. Het verschil in salaris verkleint het gevoel van gelijkwaardigheid en begrip tussen po- en vo-leraren, wat de uitwisseling en samenwerking volgens haar belemmert. Bovendien is het werk van po-leraren net zo

Lieke Hobus, directeur op de Geert Groote
School van 2011 tot januari 2020

belangrijk als dat van vo-leraren. In het po wordt een basis gelegd waar in het vo op voortgeborduurd wordt:

“Als een leraar in het vo zich ziek meldt met griep is de nood minder hoog een vervanger te vinden. Leerlingen hebben een tussenuur, kunnen verder met hun huiswerk en krijgen een volgend uur gewoon weer les van een ander. Het gevolg van een zieke leraar op een basisschool is veel groter voor leerlingen. En bovendien direct voelbaar voor het hele team wanneer de groep opgesplitst en verdeeld moet worden over andere groepen.”

‘Laten we op onderzoek gaan!’

Lieke droomt van een doorlopende leerlijn voor kinderen van 0-18 jaar. Zo’n leerlijn maakt de vraag over wat er nodig is voor een optimale aansluiting tussen po en vo namelijk overbodig. In 2019 hebben de Geert Groote School (po) en het Geert Groote College (vo) samen een eerste stap gezet in die richting.

“In november waren vo-collega’s van het Geert Groote College te gast om te kijken naar hoe wij lesgeven in de klassen op de basisschool. Kijken bij elkaar is zinvol, zodat we bewust zijn van wat de ander doet in de klas.”

Om te komen tot een doorlopende leerlijn van 0-18 jaar, is het nodig dat leraren uit het po en vo intensief samenwerken:

“Dit dwingt je om op onderzoek uit te gaan. Bijvoorbeeld: hoe wordt rekenen in groep 8 gegeven en hoe ziet een les wiskunde eruit in de brugklas? Welke overeenkomsten zitten hiertussen en welke verschillen? Hoe goed is de aansluiting nou echt? Dat kun je met alle vakken doen.”

Volgens Lieke moeten we niet alleen van elkaar leren door kennis en ervaring uit te wisselen, maar ook door actief in elkaars schoenen te gaan staan. Zo vergroten we het onderlinge begrip en dragen we samen bij aan goed onderwijs voor de leerling.

3.3 Zevende Montessorischool: 'Betere samenwerking po en vo begint met meer ontmoetingen'

Next up zijn Daniëlle Blok, leraar en bovenbouwcoördinator en Wenneke de Haan, IB'er, werkzaam op de [Zevende Montessorischool](#), een basisschool in Amsterdam.

'Je voelt een hunkering naar 'meer samen zijn', omdat we allemaal bezig zijn met onderwijs, maar op een andere manier.'

De Zevende Montessorischool organiseert één keer per jaar een voorlichtingsavond voor ouders, dat begint met een algemene introductie over de overgang van po naar vo. Daarna stellen meerdere vo-scholen zichzelf voor en is er ruimte voor kennismaking en uitwisseling tussen leraren en ouders. Het liefst nodigen Wenneke en Daniëlle de kinderen ook uit voor de avond, al zijn ze nog op zoek naar de beste vorm daarvoor. Tot nu toe vallen de avonden in de smaak:

"Het is leuk om met mensen van het vo te praten. Wat jammer dat we elkaar niet vaker spreken of zien."

Po-vo-coördinator

De Zevende Montessorischool experimenteert in samenwerking met het Montessori Lyceum Amsterdam:

"Eerst vroegen we oud-leerlingen van de Zevende wat ze gemist hebben hier op school. De conclusie van dat onderzoek was dat groep 8-leerlingen de voorbereiding op de sociale aspecten van het vo misten, bijvoorbeeld: "Hoe zorg ik ervoor dat nieuwe klasgenoten mij aardig vinden?" Daarnaast moeten leerlingen wennen aan de manier van leren op het vo. Hoe maak je bijvoorbeeld een goede planning en hoe ga je om met huiswerk?"

7^e montessorisch OPENBARE SCHOOL VOOR BASISONDERWIJS

Daniëlle Blok, leraar en bovenbouwcoördinator en
Wenneke de Haan, IB'er, werkzaam op de Zevende
Montessorisch

Om kinderen te begeleiden in hun overgang van po naar vo bedachten ze een nieuwe functie: een po-vo-coördinator die het laatste schooljaar op de basisschool en het eerste halfjaar van de middelbare school meeloopt met de leerlingen. De groep 8-leerlingen die meededen aan het experiment maakten alvast kennis met de vo-mentoren door een presentatie te geven over zichzelf, hun kwaliteiten en leerdoelen. Volgens het plan moest de po-vo-coördinator een aantal keer afspreken met de leerlingen en mentoren om te horen hoe het gaat op de middelbare school en met de gestelde doelen. Dit plan kwam niet van de grond, omdat het niet lukte om een gezamenlijk moment te vinden met de po-vo-coördinator en de vo-leerlingen en -mentoren. Wel zijn ze trots dat ze “gewoon” zijn begonnen met pionieren en dat ze de leerlingen een stem hebben gegeven dankzij dit experiment.

“We begonnen met praten over de po-vo-coördinator, maar al snel ging het over heel andere dingen, bijvoorbeeld: ‘Hoe doen jullie dat met rekenen?’”

Kortere lijntjes nodig

Daniëlle en Wenneke vinden dat po- en vo-scholen te weinig samenwerken en uitwisselen. Zij ervaren zelf een gat tussen hoe de Zevende kinderen ‘aflevert’ en hoe de kinderen ‘starten’ op het vo. Volgens hen gaat dit ten koste van de ontwikkeling van kinderen, waar we gezamenlijk verantwoordelijk voor zijn:

“Als de lijntjes tussen po en vo korter zijn, is het makkelijker om te vragen of een specifiek kind past op die vo-school.”

Volgens Daniëlle en Wenneke leidt een warmer contact tussen po en vo tot de juiste match tussen het kind en de vo-school. Ze zien ook meerwaarde op het niveau van de leraren:

“Als professionals kunnen we elkaar helpen en van elkaar leren. Bovendien biedt betere samenwerking een kans om het onderwijs effectiever in te richten. Als je weet dat iets op het vo wordt behandeld, hoef je het op het po niet meer niet te doen en houd je tijd over voor andere dingen.”

‘We zien elkaar zwaaien aan de overkant, maar we hebben de brug nog niet gebouwd.’

De Zevende Montessorischool en het Montessori Lyceum Amsterdam hebben hun plan uitgewerkt met behulp van een subsidie die ze samen hebben aangevraagd. Maar nu is de subsidie op en missen ze overkoepelende organisatie. Daniëlle en Wenneke zien zoveel kwaliteit in de scholen, maar door gebrek aan tijd en geld lukt het niet om daar gebruik van te maken. Ook was het lastig om op elkaar af te stemmen, het idee van de ene school pastte niet altijd in het schema van de andere school. Desondanks zijn ze positief en hoopvol:

“We hebben de deur op een kier gezet, en we weten nu dat er welwillendheid is om samen te werken.”

Bij voorkeur helemaal geen overgang tussen po en vo

Wenneke en Daniëlle dromen van een platform waar professionals van po en vo de mogelijkheden verkennen om samen te werken en de overgang soepeler te laten verlopen:

“We moeten een brug bouwen en daar moeten we met z’n allen op gaan staan: po-scholen, vo-scholen, leerlingen en ouders. Het liefst is er geen overgang en loopt het onderwijs net als de sociaal-emotionele ontwikkeling door van 0 tot 18.”

Ze vinden dat po- en vo-scholen samen moeten onderzoeken wat er al goed gaat, in plaats van opnieuw het wiel uit te vinden. Ontmoeting is daarvoor belangrijk. Ze eindigen het gesprek met een oproep:

“Wij krijgen hier energie van, dus bel of mail ons voor advies, samenwerking of voor geluiden van de werkvloer!”

3.4 De Toekomst: 'Minder meten en toetsen, meer kijken en luisteren naar leerlingen'

Next up is Marlie de Wijs, directeur op [De Toekomst](#) en Spring High Go, twee Amsterdamse basisscholen onder één dak.

'Leerlingen komen tot hun recht. We respecteren hun mening en we geven hen de kansen die ze verdienen.'

De Toekomst en Spring High Go zijn twee po-scholen onder één dak. Hoe dat zit legt Marlie zo uit:

“Aan het eind van groep 6 voeren we met de Spring High Go-leerlingen en hun ouders gesprekken over of ze naar Spring High willen, of naar een andere middelbare school. Als ze voor Spring High kiezen, gaan ze daar het volgende leerjaar naartoe. Die leerlingen zitten vanaf hun tiende levensjaar dus eigenlijk al op een vo-school. De leerlingen die kiezen voor een andere middelbare school, gaan naar groep 7 van OBS de Toekomst.”

Zij proberen door goed te kijken en te luisteren naar de leerlingen, te bieden wat het beste bij de leerlingen past. Daarmee voorkomen ze de harde knip tussen het po en het vo zo veel mogelijk. Voor leerlingen die van Spring High Go naar de Toekomst gaan is de overgang goed te doen, want de leerkrachten van beide scholen werken samen als één team. Doordat vieringen en sportevenementen ook samen worden georganiseerd, zijn de kinderen al bekend met elkaar. Marlie is trots op de samenwerking tussen de drie scholen.

‘We moeten de harde overgang tussen po en vo verzachten.’

“We zitten nu nog in de overgangsfase, dus voor ons is het ook continu evalueren: wat gaat er al goed en wat kunnen we nog beter doen?”

De hardere overgang van het po naar het vo wordt voor de leerlingen van De Toekomst zo goed mogelijk begeleid:

“Met de groep 8-leerlingen van De Toekomst gaan we naar verschillende middelbare scholen om te kijken en mee te lopen. Leerlingen volgen daar een proefles of er komt een vo-docent bij ons op school om een les te geven in groep 8.”

Sommige leerlingen maken de overgang heel gemakkelijk, anderen moeilijker. Dat is van tevoren niet altijd in te schatten.

“Het afgelopen jaar hadden we bijvoorbeeld een aantal stoere jongens die naar het vo waren gegaan, maar die na schooltijd vaak bij ons terugkwamen om tegen huidige groep 8-leerlingen te zeggen: ‘wees maar blij dat je nog een juf of meester hebt die jij goed kent en die jou goed kent’.”

‘We zitten vast in een maatschappij waarin alles meetbaar en toetsbaar moet zijn.’

“De eindtoets is bijna een ritueel geworden, maar meer is het ook niet echt. Hetzelfde geldt voor het eindexamen. Natuurlijk is het mooi en van waarde om iets groots te presteren om daarmee je schoolcarrière af te ronden, maar ik denk dat het ook kan in de vorm van een eindpresentatie, werkstuk of voorstelling.”

De eindtoets in groep 8 is er om op een objectieve manier leerresultaten te meten en te vergelijken. Marlie is niet bang dat het afschaffen van deze toetsen de kansenongelijkheid vergroot. Ze ziet graag behalve vertrouwen in leerlingen, ook vertrouwen in de professionaliteit van leerkrachten terug in het po en vo:

“Leerkrachten moeten zichzelf ook weer als professional gaan zien en gedragen. Als ik zie in de huidige coronacrisis hoe mijn team het digitaal onderwijs oppakt, dan vind ik dat echt fantastisch. Ze zijn creatief, vertrouwen op hun eigen kunnen en er ontstaan de mooiste dingen. Ik zie dit als een kans om het vertrouwen in de professionaliteit van het onderwijs vanuit de maatschappij weer terug te laten groeien.”

‘We moeten vo-leerlingen indelen op sociaal niveau in plaats van op cognitief niveau.’

Het belangrijkste van de aansluiting tussen het po en het vo vindt Marlie hoe een leerling sociaal gezien landt op een middelbare school:

“Pas als je weet wat de ongeschreven regels zijn op je nieuwe school en hoe je jezelf daarin wilt, kunt en moet gedragen, kun je je weer richten op je cognitieve ontwikkeling. En in het vo ligt de

nadruk op die cognitieve ontwikkeling nog veel sterker dan in het po. In het ideale geval zou je een diploma kunnen halen dat bestaat uit meerdere niveaus tegelijk, bijvoorbeeld creatieve vakken op havo-niveau, talen op vwo-niveau en bètavakken op vmbo-niveau. Ik ben er zelf dan ook sterk voorstander van dat we kinderen vanaf hun twaalfde niet moeten verdelen in niveaugroepen, maar veel meer moeten kijken hoe we een klas op sociaal gebied inrichten.”

3.5 DENISE: 'Po- en vo-leraren kunnen veel van elkaar leren'

Next up is Jutka Colson, po-teamleider op [DENISE](#), een po- én vo-school in Amsterdam. 'Na de middle school begeleiden we leerlingen op hun eigen niveau richting het eindexamen'

De Nieuwe Internationale School Esprit (DENISE) is een school die zowel primair, als voortgezet onderwijs aanbiedt. Veel po-leerlingen blijven op dezelfde school voor vo-onderwijs. De term 'brugklas' gebruiken ze niet, een leerling gaat van groep 8 naar de *middle school* die de groepen 9, 10 en 11 beslaat. De overgang van groep 8 naar groep 9 is voor de meeste leerlingen goed te doen, omdat er weinig verandert: ze blijven op dezelfde school en kennen hun klasgenoten al goed. Na de middle school volgt wel een groot keuzemoment, want in welke richting kan en wil de leerling een diploma halen?

"We bieden een mavo-, havo- en internationaal diplomaprogramma aan. De mavo- en havo-programma's worden in het Nederlands gegeven, het internationale programma in het Engels. Als leerlingen een vwo-diploma willen halen, moeten ze hiervoor naar een reguliere Nederlandse middelbare school."

'Er is tijd en dus geld nodig'

Jutka is trots op hoe leerlingen de overgang van groep 8 naar groep 9 maken op DENISE. De leerlingen weten in groep 8 al goed wat ze kunnen verwachten van de middle school, omdat ze de kans krijgen mee te lopen in groep 9.

"Tijd om mee te lopen, om een goede indruk te krijgen en dus een passende keuze te maken, gun ik ieder kind. We zagen na het meelopen sommige leerlingen ook ineens veel harder werken."

Om de leerlingen die niet op DENISE blijven ook zo goed mogelijk te begeleiden naar het voortgezet onderwijs, zou Jutka leraren ook graag meer tijd geven:

“Om bijvoorbeeld open dagen te bezoeken van andere vo-scholen, eventueel samen met kleine groepjes leerlingen. Maar dat zie ik door het lerarentekort en een gebrek aan tijd en geld niet snel gebeuren.”

‘Ik gun vo-leraren meer contact met po-leraren’

Jutka droomt van een intensievere samenwerking tussen haar po- en vo-collega's:

“Juist wij hebben als school een uitgelezen kans om met elkaar samen te werken. Je ziet verschillen: po-leraren zijn betrokken bij de ontwikkeling van het kind als mens. Vo-leraren zijn vaak echte vakdocenten; ze zijn specifiek in hun benadering door het vak wat ze geven. Ik merk dat po-leraren wat meer openstaan voor samenwerking met collega's uit het vo dan andersom. Misschien omdat leerlingen van het po naar het vo gaan? Ik weet niet wat precies de reden is.”

‘Samenwerken zorgt voor kwalitatief beter onderwijs’

De meerwaarde van samenwerken is volgens Jutka dat po- en vo-leraren leren van elkaars aanpak:

“Po-leraren hebben doordat ze een hele dag met dezelfde groep leerlingen werken, veel ervaring met het begeleiden van de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen. Leerlingen ouder dan twaalfjaar hebben daar ook behoefte aan. Bovendien leren po-leraren in hun opleiding veel over hoe te differentiëren, zodat leerlingen ieder op hun eigen cognitieve niveau worden bereikt

met de lesstof. Die kennis en kunde is ook waardevol voor vo-leraren. Andersom hebben vo-leraren veel specifieke kennis van hun vak, waar po-leraren veel van kunnen leren.”

‘Een toets van twee dagen bepaalt echt niet de rest van je schoolcarrière’

Ondanks dat scholen door de coronacrisis dicht zijn, maakt Jutka zich weinig zorgen over het vervallen van de eindtoets.

“De adviezen waren immers al gegeven. Wij gebruiken de toets vooral om de kwaliteit van ons onderwijs te meten en waar nodig aan te passen, niet zo zeer om adviezen bij te schaven.”

Dit neemt niet weg dat Jutka wel benieuwd is naar deze tijd volgend jaar:

“Dan gaan we zien of de pre-corona-adviezen kloppen bij waar de kinderen dan zijn qua niveau.”

Wat haar opvalt is hoe de leerlingen hun schoolwerk aanpakken nu ze niet naar school kunnen komen.

“Leerlingen hebben begeleiding nodig om te wennen aan thuiswerken. Net zoals ze begeleiding nodig hebben om te wennen aan huiswerk. Om dit te monitoren sturen we wekelijks een vragenlijst rond. We vragen ouders hoe hun kinderen het thuiswerken ervaren en of het lukt met plannen. De uitkomsten hiervan roepen bij mij de vraag op of we leerlingen goed genoeg voorbereiden op omgaan met huiswerk. Deze tijd leert ons veel over ons onderwijs en het is goed om met dit soort vragen bezig te blijven, ook als de crisis straks voorbij is.”

3.6 Laterna Magica: 'Elkaar inspireren is niet genoeg'

Last but not least is Annette van Valkengoed, directeur van [Laterna Magica](#), een leer- en leefgemeenschap voor nul- tot twaalfjarigen in Amsterdam.

'We dromen van een Laterna Magica van 0-18 jaar'

Het team van Laterna Magica was in 2015 winnaar van de onderwijschallenge Onze Nieuwe School¹³. Het idee: een school voor kinderen van 0-18 jaar gebaseerd op het concept van natuurlijk leren met een grote inbreng van leerlingen op hun eigen onderwijs. Het idee bouwt voort op de individuele leer- en ontwikkelijnen zoals ze die nu al hanteren, maar dan doorgetrokken naar het voortgezet onderwijs. Het voorstel biedt een sterke koppeling tussen onderwijs, onderzoek en opleiding:

"We hebben al een doorlopende ontwikkelijn voor kinderen van nul tot en met twaalf jaar, maar we vinden het belangrijk om de overgang tussen po en vo te versoepelen voor onze leerlingen, en een school voor 0-18 vorm te geven. Zo kunnen we de harde knip voorkomen en kansen bieden voor kinderen met individueel doorlopende lijnen tot en met achttien jaar."

'Alle betrokkenen nodig om Laterna Magica 0-18 jaar te realiseren'

"Naar aanleiding van de wedstrijd en (onder meer) ons plan zijn destijds ook andere initiatieven in Amsterdam ontstaan, bijvoorbeeld Spring High. Dat is mooi. Wij werkten aan een verregaande samenwerking met het IJburg College, maar toen het IJburg College in zwaar weer kwam ging dat niet door."

13 Onze Nieuwe School

Ook een project van Kennisland waarin iedereen een idee kon aandragen voor een nieuwe school of onderwijsvernieuwing in Amsterdam. Lees [hier](#) meer over het project.

Annette van Valkengoed, directeur van Laterna Magica, een leer- en leefgemeenschap voor nul- tot twaalfjarigen.

Foto: Femke Teussink / CC BY

Vanwege landelijke en plaatselijke regelgeving is het moeilijk om een nieuw initiatief als Laterna Magica 0-18 jaar te realiseren. Volgens Annette lukt dit alleen als in de hele kolom mensen dit echt willen, een gezamenlijke droom hebben, er heel hard voor werken, samenwerken en vooral over eigen belangen heen kunnen kijken:

“Met de hele kolom bedoel ik de minister, wethouder, raden van toezicht, bestuurders van vo en po, schoolleider en het team.”

‘Ik zou verder willen gaan dan elkaar inspireren’

Volgens Annette is er voor een betere overgang van po naar vo meer nodig dan elkaar ontmoeten en inspireren. Om het kansrijk te laten zijn is er in Amsterdam power nodig om ook echt iets te gaan doen. Bovendien moeten alle betrokkenen een grote doorzettingskracht hebben, anders komen ze uiteindelijk niet verder:

“Bij Laterna Magica hebben we voor nu het proces naar 0-18 jaar afgesloten door met het hele team te evalueren. We hebben daarbij het concept Briljante Mislukkingen gebruikt. We hebben de briljante mislukking gevierd. Het was emotioneel, maar vooral heel leerzaam. Briljant mislukken laat zien hoe je (vermijdbare) mislukningspatronen herkent en hoe je dankzij briljante mislukkingen¹⁴ je kennis continu vergroot, beter om leert gaan met onzekerheden, tot belangrijke vernieuwingen in staat bent en de toekomst sterk tegemoet gaat. De geleerde lessen nemen we mee in de toekomst.”

14 Briljante mislukkingen

Het [Instituut voor Briljante Mislukkingen](#) is opgericht door Paul Iske. Hij vindt het zonde dat we in Nederland liever onze succesverhalen delen dan onze leermomenten. Volgens hem belemmert dat de innovatie. Met het Instituut voor Briljante Mislukkingen daagt hij de samenleving uit door het faciliteren en toegankelijk maken van leerervaringen.

‘Voor mij is het tijd om verder te gaan’

Annette kondigt tijdens het interview aan dat ze Laterna Magica na dertien jaar verlaat. Dit was voor haar een moeilijke beslissing, omdat ze eigenlijk niet weg wilde. En tegelijkertijd is het een weloverwogen besluit, omdat ze wil blijven leren:

“Laterna Magica is een prachtige plek en afgelopen januari bovendien bekroond met het oordeel ‘excellent’ van de Onderwijsinspectie. Ik wil Natuurlijk Leren verder brengen en ontwikkelen, het liefst in Amsterdam met 0-18 jaar. Dat heeft (nog) niet zo mogen zijn.”

Annette start per augustus 2020 als rector van het [Vathorst College](#) in Amersfoort.

“Ik ga verder bouwen, met grote dromen. Het is tijd voor volgende stappen, tijd voor actie.”

Colofon

Auteurs

Kennisland

Stéphanie van der Raad
Willemijn de Jong
Maartje Dijkstra
Hanke Aalders

Eindredactie en vormgeving: Marcel Oosterwijk

Auteursrechten en hergebruik

Tenzij anders vermeld is alles in dit werk gelicenseerd onder de licentie [Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0). Dit betekent dat je deze publicatie mag kopiëren, aanpassen en verder verspreiden, zelfs voor commerciële doeleinden, zolang je de maker van het werk vermeldt, een link naar de licentie (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) plaatst en aangeeft of het werk veranderd is.

Gebruik de volgende literatuurreferentie:

Van der Raad, S., De Jong, W., Dijkstra, M., Aalders, H. (2020). *Inzichten en verhalen over samenwerking en een soepele overgang tussen po en vo*. Kennisland. Gelicenseerd onder CC BY 4.0.

Contact

Kennisland

Treubweg 12
1112 BA Diemen
+31205756720
info@kl.nl
www.kl.nl

Over Kennisland

KL onderzoekt en ontwerpt maatschappelijke vooruitgang. Dit doen we door het lerend en vernieuwend vermogen van de samenleving te vergroten. We streven naar een wereld waarin systemen mensen ondersteunen in plaats van tegenwerken. Waarin iedereen meeprofiteert, in plaats van alleen de *happy few*. We werken aan een samenleving die inclusief en duurzaam is in alle opzichten. We leren in de praktijk en passen wat we leren toe om die praktijk te verbeteren. Vervolgens delen we de opbrengsten omdat we vinden dat de hele samenleving zulke oplossingen moet kunnen gebruiken. Met nieuwe concepten, strategieën, leerprogramma's, methodes en lerende netwerken zorgen we – *niet alleen op papier, maar vooral in de praktijk* – voor maatschappelijke vooruitgang.

Kennisland:

- ontwerpt experimenten en aanpakken en blijft deze continu testen en doorontwikkelen;
- combineert lessen uit de praktijk met wetenschappelijke kennis en eigen inzichten;
- smeedt onalledaagse partnerschappen, bouwt aan nieuwe bewegingen en lerende gemeenschappen;
- werkt top-down én bottom-up met mensen die vanuit uiteenlopende rollen betrokken zijn bij een vraagstuk;
- besteedt in het bijzonder aandacht aan perspectieven die niet vanzelfsprekend gehoord worden;
- levert munitie aan vernieuwers, veranderaars en dromers.

www.kl.nl

KENNISLAND onderzoekt en ontwerpt
maatschappelijke vooruitgang

www.kl.nl